

توظيف اللهجة العامية في رواية
(حمام في ميدان الطرف الاغر) لسامي ميخائيل

توظيف اللهجة العامية في رواية
(حمام في ميدان الطرف الاغر)
لسامي ميخائيل

م. م. علي محمد رشيد
جامعة بغداد / كلية اللغات

البريد الإلكتروني Email: al_20_al2005@yahoo.com

الكلمات المفتاحية: اللهجة العامية ، سامي ميخائيل ، حمام في ميدان الطرف الاغر.

كيفية اقتباس البحث

رشيد ، علي محمد ، توظيف اللهجة العامية في رواية(حمام في ميدان الطرف الاغر) لسامي ميخائيل، مجلة مركز بابل للدراسات الانسانية، ٢٠١٨، المجلد: ٨، العدد: ٢.

هذا البحث من نوع الوصول المفتوح مرخص بموجب رخصة المشاع الإبداعي لحقوق التأليف والنشر (Creative Commons Attribution) تتيح فقط للآخرين تحميل البحث ومشاركته مع الآخرين بشرط نسب العمل الأصلي للمؤلف، ودون القيام بأي تعديل أو استخدامه لأغراض تجارية.

توظيف اللهجة العامية في رواية
(حمام في ميدان الطرف الاغر) لسامي ميخائيل

The Slang Language In Roman (Birds In The Trafalgar) Of Sami Michael

Teaching assistant – Ali Mohamed Rashed

University of Baghdad / Faculty of Languages

שימוש הסלנג ברומן (יונים בטרפלגר) של סמי מיכאל

עוזר מורה : עלי מוחמד רשיד

Keywords: Slang , Sami Michael , birds in the Trafalgar .

How To Cite This Article

Rashed, Ali Mohamed, The Slang Language In Roman (Birds In The Trafalgar) Of Sami Michael, Journal Of Babylon Center For Humanities Studies, Year :2018,Volume:8, Issue: 2.

This is an open access article under the CC BY-NC-ND license
(<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

[This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License.](http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Abstract

Slang language is an important part of the time in the Hebrew language, and welfare of everyday discourse, media, journalism and literary performances. Multiple ways of creating Slang Israel is at the center of this study. Civil Hebrew words borrowed from other languages in different ways, through borrowing form and meaning; Novelty shape, and the creation of language combinations; Innovations by Multi noun; Derivation verbs; Final additions borrowed from Hebrew and Latin and

توظيف اللهجة العامية في رواية (حمام في ميدان الطرف الاغر) لسامي ميخائيل

other languages. We have to choose a novel (bath in Trafalgar Square) Israeli writer Iraqi origin (Sami Mikhail) which is one of the most important novels in Israeli literature, which shed light on the lives of Jews and Palestinians alike. All these ways have contributed to the expansion of Jewish Slang continues to evolve.

ملخص البحث

تشكل اللهجة العامية جزءا مهما من اللغة العبرية في الاونة الاخيرة، اذ تغطي هذه اللهجة على الحوار اليومي الدارج، ووسائل الإعلام والصحافة، اضافة الى النتاجات الأدبية. وعليه فان بحثنا هذا يتطرق الى الطرق العديدة لتكون اللهجة العامية في اللغة العبرية. من حيث الكلمات المستعارة من لغات أخرى بوسائل عديدة من خلال الاقتراض اللغوي. او اضافة العديد من اللواحق الى الكلمة، او تغيير معناها وخلق مزيج من اللغات. و الى الاشتقاق من كلمات اجنبية لتكون معبرنة. يمكننا ان نقول بان عملية خلق افعال واسماء جديدة لم تكن مألوفة، او تغيير الحاصل على العديد من المدلولات والمعاني للكلمات المقتبسة. هذه الامور وغيرها ساهمت في توسيع اللهجة العامية العبرية المستمرة في التطور. وقد قمنا باختيار رواية (حمام في ميدان الطرف الاغر) للكاتب الاسرائيلي العراقي الاصل (سامي ميخائيل) وهي من اهم الروايات في الادب الاسرائيلي، من حيث تسليطها الضوء على حياة اليهود والفلسطينيين على حد سواء. واهم القضايا والمشكلات الاجتماعية لكل من المجتمعين (العربي والاسرائيلي).

الهدية

בתקופה המודרנית אין לשון ללא סלנג, לכן, בכל הלשונות בעולם, מעמדה של לשון הסלנג נתון במחלוקת, יש בלשנים בראשם הבלשן האנגלי (תומאס הנרי האקסלי*) סוברים כי צריך לחזור את הבת הצעירה (הסלנג) אל חיק האם (הצחה) וכתובת הספרים המדעיים בלשון זולה דבר אינו מקובל, לכן צריך לכתוב בלשון נשגבת כדי לשמור על הלשון הצחה ולא לחילוק אותה, במקביל יש בלשנים רואים כי צריך לכתוב בלשון הסלנג, והם טוענים כי צעד זה נחשבה אחד מאפייני המודרניזם, והם רואים כי צריך לשילוב אותה, במקביל יש מבקרים אחרים רואים כי הסלנג היא לשון רזה אינה יציבה להקים נימות רבות-מבריקה נוקבות.

בניגוד לשפה העברית, שנחשפה מהשפות החדשות, לשון הסלנג נחשבה כצד ממשי וממשיך שלה, כחלק לגיטימי של השפה, ואף נתפס כסימן מובהק לחיותה של העברית, אפשר לומר שהסלנג נוצר כאשר קיים חסר מלוני, כלומר המילון אינו יכול לספק את הביטוי הדרוש למושג, לתופעה או לרגש מסוים. לכן יש תפקיד חשוב אחר של הסלנג הוא השלמת מילים חסרות בשפה. תפקיד זה של הסלנג הוא בעל חשיבות מיוחדת בעברית, שבה ישנם תחומים רבים בהם אוצר המילים דל יחסית.

יש סופרים שהלכו בדרך השילוב , ובמיוחד בדיאלוג בין הדמויות , שנחשב הנימה המשפיעה ביותר באפיון הדמות , סופרים – הם על פי רוב מחסדי הריאליזם - שנטו בדרך זו טוענים , כי דיבור של נהג המונית למשל רחוק מדיבוריו של האדם המשכיל שאין ביכלתו לדבר בשפת הרחוב , גם עם הסבל ועובד הנקיון ובני השכבה הנמוכה בחברה , ודיבורם בלשון צחה הוא בלי כל ספק יציג אויירה מלאכותית.

לכן יש סופרים רבים שנטו להשתמש בסלנג לצורך אפיון הדמויות , והיה מביניהם הסופר סמי מיכאל שהתייחסנו אל לשון הסלנג ברומנו המפורסם " יונים בטרפלגר" .

סמי מיכאל (1926)

מחשובי הסופרים הישראליים , נולד בשם כאמל סלאח בבגדאד בירת עיראק. הוא סיים את לימודיו התיכוניים ברשת החינוך של הקהילה היהודית בבגדאד, בבית הספר 'שמש', וב 1945-קיבל את תעודת הבגרות הממשלתית העיראקית. בעיצומה של מלחמת העולם השנייה, בזמן לימודיו התיכוניים, היה מיכאל ממנהיגי המחתרת הקומוניסטית העיראקית שפעלה נגד המשטר ולמען דמוקרטיה וזכויות האדם. באותה תקופה סיים גם שנת לימודים באוניברסיטה האמריקנית בבגדאד) שלוחה של האוניברסיטה האמריקנית בבירות שבלבנון, (וגם פעל כעיתונאי וכתב בעיתונות העיראקית. בשנת 1948, כאשר נשא עדיין את שם הולדתו, הוצא נגדו צו מאסר. באמצעות מברית, שאָרגן אביו, חצה מיכאל את הגבול לאיראן ונאלץ לשנות את שמו.¹

במהלך חייו חווה מיכאל שתי מתקולים שהשאירו יתד נאמן בכל יצירותיו, את מלחמת העולם השנייה וגם הפרהוד או מה נקרא יציאת יהודי עיראק במבצע " עזרא – נחמיה ". אירועים אילו השפיעו על תפיסת עולמו ובאים לידי ביטוי ברומנים ובמאמרים שכתב.

במשך מספר שנים היה מיכאל קומוניסט והתנגדותו של לקולוניאליזם הייתה חלק ממשנתו הסוציאליסטית. ביצירותיו של מיכאל מופיעה ביקורת חברתית נוקבת השמה ללעג את הממסד הציוני והדתי וחושפת את צביעותו ושקריו על הבטחותיו השגורים לעודד את היהודים לעלות לפלסטין.²

סמי מיכאל פרסם מאמרים בעיתונות הערבית. ב-1956 החל לעבוד כמודד מים בשרות ההידרולוגי. הוא בוגר אוניברסיטת חיפה בפסיכולוגיה ובספרות ערבית. בשנת 1974 פרסם את הרומן הראשון שלו "שווים ושווים יותר". ב-1982 הוענק לו פרס ראש הממשלה ליצירה. כתיבתו יונקת מחוויות נעוריו ומן הנוף האנושי המקיף אותו. "ניסיון החיים העניק לי גלריה שלמה של דמויות". סגנונו בהיר, ישיר, נטול סמליות, אך בעל כושר ביטוי בולט. אווירת הסיפור נושמת אותנטיות ומעורבות אישית. "סופה בין הדקלים" הוא סיפור לבני הנעורים, ובו קורות נער יהודי בסמטאות בגדד, בעולם של קסם ואימה, של מעשי קונדס, תגרות רחוב, אהבה נוגה ועמידה מול פורעים. הספר יצא לאור ב-1975 וזכה בפרס זאב. "פחונים וחלומות" - חיי נערים ומבוגרים במעברה דלה בראשית המדינה בה נובטים זרעי אלימות ונוצר עימות בין טובים ורעים ונרקמים חלומות

של אושר. הרומן "חצוצרה בואדי" עובד למחזה מצליח מאוד. ב-1992 זכה מיכאל בברלין בעיטור על שם האנס כריסטיאן אנדרסן על ספריו לבני הנעורים. ובתשס"ד הוענק לו פרס ברנר. ספריו תורגמו לשפות רבות וזכו בפרסים יוקרתיים, עובדו לתיאטרון, לטלוויזיה ולקולנוע ונחלו הצלחה רבה. מסתיו 2001 סמי מיכאל הוא נשיא האגודה לזכויות האזרח בישראל¹.

מאפייני כתיבתו

כתיבתו הושפעה רבות מחוויות הילדות והנערות שלו. ברומניו של מיכאל שולט היסוד הציורי, ולא העלילתי, הפובליסטי, על יריעותיו הנרחבות מתנוססים לתפארת ציורים של נופי ארצות, תמונות – הווי סגנונית, דיאקנאות של טיפוסים שונים, המון מחזות של מאורעות גדולים ושל אירועים פעוטים והכל ניחן במוגמר, במוגבש, בציור או בסיפור... רצינו לומר שאצל סמי מיכאל אפילו המאורעות מתוארים ואינם מסופרים, כי סיפור המעשה שלו הוא צירוף מראות, מחרוזות של מומנטים בודדים, והתארעות עצמה חסרה בו, ז"א כי הוא מתעלם מאותה ההתרחשות העלילתית, המפרקת חוליות החיים לשלשלת התפתחות מסוימת סמי מיכאל מפרר את ההווה, מפרקה לפרקים ואז משתער הוא בכל עצם כשרונו הציורי על המוני המראות והדמויות והמעשים הצבואים עליו ומציירים זה ליד זה, זה לאחר זה, ואת חיבורם העלילתי משאיר הוא לקורא, ודאי גרמה להתפצלות זו התקופה שבה נתרופפו מוסדות החיים, נתערער הקבע, והיהדות העיראקית, נשברה לרסיסים, והיוצר ראה סביבו שברים וקרעים, קטעים ופרקים והעלה אותם על הבד כמות שהם, בצורה פרגמנטית – ציורית, בת ממד – השטח².

יצירותיו

כתיבתו של סמי מיכאל מתייחדת בכך, שבכל ספריו הוא מופיע כדמות מרכזית החושפת פרטים ביוגרפיים מחייה. ואם איננו מצטייר בהם כ"גיבור", כדמות אקטיבית, לוחמת ומנהיגה, צריך לשייך זאת לאישיותו המתלבטת-מהססת והחרדתית. לכן הופיע בכולם כמופעל או כמושפע. ב-1974 ראה אור הרומן הראשון פרי עטו - "שוויים ושוויים יותר". מכלול יצירתו כולל רומנים, נובלות, מחזות, ספרים לנוער וספרי עיון. מספריו: סופה בין הדקלים (1970) חסות (1977); חופן של ערפל (1979); פחונים וחלומות (1979); שדים במרתף (1983); אלה שבטי ישראל (1984); חצוצרה בואדי (1987); תאומים (1988); אהבה בין הדקלים (1990); ויקטוריה (1993); שדים חומים (1993); הוא – מחזה (1999); הכנף השלישית (2000); גבולות הרוח (2000); מים נושקים למים (2001); החוויה הישראלית (2001); יונים בטרפלגר - (2000); עאיידה (2008), אותיות הולכות לים, "דביר, 2009), ספר הילדים הראשון מאת מיכאל, מלווה באיורים מאת שחר קובר (מעוף הברבורים, "כנרת-זמורה-ביתן, תשע"א 2011, צרצרון שר גם בחורף, "דביר, 2012), ספר ילדים, מלווה באיורים מאת ליאורה גרוסמן (טיפה וטיפונת, "דביר, 2014), ספר ילדים, מלווה באיורים מאת ליאורה גרוסמן (יהלום מן הישימון", כנרת-זמורה-ביתן, 2015.⁽³⁾

לשון הסלנג

המושג "סלנג" ידוע ומרוכב, אולם מקורו של המונח אינו ידוע. כמעט כל אחד מאיתנו משתמש בסלנג בנסיבות מסוימות, ועם זה קשה מאוד להגדיר מהו הסלנג⁴. ובכן, מספר ההגדרות השונות והסותרות של המונח סלנג גדולה ביותר. המחקר רואה בדרך

توظيف اللهجة العامية في رواية
(حمام في ميدان الطرف الاغر) لسامي ميخائيل

כלל בסלנג שפה של תת קבוצה סגורה — ובעניין זה הסלנג הישראלי הוא אולי תופעה חריגה כי יש בישראל סלנג ש"כווולום" משתמשים בו. אז, או שההגדרה לא ממש נכונה, או שהחברה הישראלית היא כולה קבוצה סגורה. **הסלנג** - (בעברית: **עֵגָה**) הוא שימוש שאיננו תקני **בשפה** על ידי **קבוצה חברתית** מסוימת. לעתים תכופות תוך המצאת מילים חדשות או ייבוא מילים משפה אחרת. המילה **סלנג** ידועה כבר **מהמאה ה-18**, ומקורה אינו ידוע. לעתים קרובות, נוצרים ביטויי סלנג כחלק מ**סוציולקט** שנועד להבחין בין חברי קבוצה אחת לאחרת, ובמובן זה הוא משמש כדרך לאפשר לבני קבוצה מסוימת לזהות זה את זה. במקרים רבים, נוטות **תת-תרבויות** בעלות מובחנות מקצועית או מובחנות באורח חיים, לפתח סלנג ייחודי להן, כפי שאפשר להבחין אצל **מכורים לסמים**, **פושעים**, **שוטרים**, **מוזיקאים**, **אנשי תיאטרון** ובעלי מקצועות אחרים שבהם קיימת אינטראקציה ענפה בין חברי תת-התרבות¹.

במשך תקופה ארוכה למדי ראו בסלנג את לשונו בקלוקלת ואת דיבורו הוולגרי והמשובש של ההמון הנבער. יש שראו בסלנג תת – לשון האופיינית לעולם התחתון (ARGOT), והשימוש בו נחשב כעדות לחוסר השכלה ולנחיתות חברתית. יחס זה אל הסלנג נשתנה בדורות האחרונים. בימינו אין רואים עוד את הסלנג כמציין בהכרח לשון נחותה. הסלנג הוא אמנם וריאציה לשונית המוגדרת כ" תת – תקנית " , אך אין פירוש הדבר , שיש לפסול את השימוש בו בכל מקרה, עלינו לזכור כי הסלנג מוגדר מכתחילה כגילוי לשוני תת – תקני, ולכן אין להחיל עליו נורמות תקניות הסלנג יונק את ייחודו דווקא מן הסטיות מן הנורמה המקובלת , ולכן הפעלת הנורמות הללו על הסלנג עומדת בניגוד לעצם מהותו . כיום רואים בסלנג תת – לשון בה אופייני לעצירים בגיל וצעירים ברוח¹.

הסיבות והמניעים להופעת הסלנג

החוקרים והבלשנים מדגישים על דבר זה , כי יש כמה גורמים להופע הסלנג , והראיה על כך כי אין לשון בעולם ללא סלנג , והחשובים בגורמים הם :

- 1 – הגורם הגיאוגרפי : כשדוברי הלשון האחת יתפשטו במרחקים ארוכים , חוצצת בינם את הגבולות והימים , והקשרים ביניהם תתגבל , ולשונם תשנה לאט לאט , לכן יתחיל דוברי השפה לנטות בדרך שונה מחבירהם ובכך נוצרה לשון ושפה חדשה.
- 2 – גורם חברתי : לרוב ההיסטוריה , ראינו ושמענו על שינוי השכבות בחברה האחת , שכבה עליונה ואחרת תיתונה , ויש גם בינונית , לכן כל שכבה יש לה סגנון מסוים וגם לשון מסוימת.
- 3 – גורם פוליטי כשחברה או קבוצה אנשים מתנתקים מעידה או ממדינה , ויצטרפו על מדיה או עדה אחרת , בלי כל ספק הם משתמשים בלשון ובסגנון אחר , ובכך הם בונים שתי שפות , אחת מהן , בוודאי לשון הסלנג.
- 4 - גורם פסיכולוגי הרצון להתבטא בחופשיות וביצירתיות , להתענג על המילה האסורה , לחסוך במאמץ הדיבור ולהיות קצר וקולע , להרגיש חלק מחברה סגורה ואולי גם לקרוא תגר על הממסד¹.

ראשיתו של הסלנג בשפה העברית

העברית היא תערובת של לשון מקרא , לשון חז"ל ולשון ימי הביניים, אלא התערובות הללו התווספו מלים עבריות חדשות , מלים לועזיות וכן מלים וביטויים מהסלנג (בעברית עגה) – כל אלה כלולים בעברית של ימינו. תהליך תחיית הלשון העברית התחולל באירופה ובארץ ישראל בסוף המאה התשע עשרה ובתחילת המאה העשרים. במשך התהליך הפכה השפה העברית מלשון כתובה, ללשון מדוברת. תהליך זה לא היה רק מבחינה לשונית, אלא הוא השתבץ במערכת רחבה של תהליכי התעוררות שחלו בעם ישראל באותה תקופה, ובעיקר במהפכה הציונית ובהתפתחות היישוב העברי החדש בארץ ישראל.¹¹

. לעיתים, מילות סלנג ה"נתפסות" בשפה יכולות אף להגיע לאקדמיה העברית ללשון ולהיכנס רשמית לשפה , לכן ביטויי הסלנג הם , בד"כ , עסיסיים , הומריסטיים ושובבים . הסלנג נחשב משלב לשוני נמוך , והוא מתאים ללשון הדיבור. כאמור, בכתיבת עבודה , מבחן , חיבור או מכתב רשמי , או בהכנת הרצאה , יש לכתוב בלשון תקנית ובמשלב גבוה המתאים ללשון הלימודים ואין לערב סלנג.¹²

מחדשי השפה בארץ-ישראל החשיבו אמנם את הדיבור העברי למפתח להחייאת השפה , אך הם התייחסו למשלב הבינוני והגבוה של העברית . עיקר מעייניהם היו נתונים ליצירת אוצר מילים ודרכי כתיבה ושיחה שיאפשרו שימוש שוטף בעברית הכתובה בקרב דוברי העברית . ציפייתם היתה שהיהודים החיים בארץ-ישראל ידברו עברית נכונה ומדויקת ובהשפעה מזערית של הלעז . לצדה של הלשון התקנית התפתח באופן טבעי הסלנג הישראלי . יש לציין כי הבלשנים חלוקים בהגדרת הסלנג . רפאל ספן מציע הבחנה בין סלנג ללשון דיבור בכלל , ולפיה מילים וביטויים בסלנג סוטים במובהק מן התקן , ולכן נתפסים כ"לשון נמוכה" . ההגדרה הזאת מציבה אמנם כמה בעיות , כגון ההבחנה שבין דיבור עממי לסלנג , וכן מעמד השימוש במילים שאולות , שהן תקניות בשפתן המקורית , כאשר הן משמשות בשפת הדיבור הישראלית . עם זאת ההגדרה הזאת מאפשרת מרחב מספיק להצגת הנושא במסגרת שכאן . הסלנג הוא תוצר של יצירות שפה ספונטניות-עממיות הנוצרות בתוך קהילות דוברים ספציפיות , כדי לענות על צורכי החברות בתוכן . אלו יכולות להיות קבוצות נוער , קבוצות במסגרת משותפת כמו הצבא , קבוצות ממוצא אתני משותף או במסגרת חינוכית משותפת כגון חניכי תנועת נוער , תלמידי ישיבה או סטודנטים באוניברסיטה.¹³

בשפות רבות מבוסס הסלנג על רבדים עתיקים של השפה (כגון: בצרפתית) - אך הסלנג העברי ניזון משפות זרות - תחילה מערבית, יידיש ורוסית אך כיום בעיקר מן האנגלית, השפה השלטת ברשת האינטרנט. האנגלית לימדה אותנו לדסקס, לפלרטט ולפנטז, וגם להבין אם זה "עושה שכל" - (makes sense) "או לא", ואז קיבלנו "רגליים קרות" (cold feet) "כתחליף לפיק ברכיים".¹⁴ ובאותה הזדמנות החלטנו להמיר את ברכת השלום ולהתראות בשתי מילים קצרות ופשוטות באנגלית: הי - (hi) ופיי. (bye).¹⁵ עבד אלרחמן מרעי במאמרו " לדרכי שילוב הערבית בסלנג הישראלי " משרטט לנו בצורה פשוטה ומיוחדת את מעמדה של השפה העברית ושלושת השפות העליהן היא מסמכת , ואומר : " בתקופה החדשה שלוש שפות עיקריות עיצבו את דמותה של העברית : יידיש, ערבית ואנגלית. בעוד שהיידיש קיימת בתשתית השפה הישראלית ומספר השאילות ממנה כמעט ואינו משתנה, השאילה מהערבית ומהאנגלית הולכת וגוברת מדור לדור . הערבית - בשל המפגש המחודש עם הערבים בארץ בעקבות הקמת המדינה; והאנגלית בשל אורח החיים המערבי הרווח במדינה."¹⁶

הסלנג הישראלי הכללי שלאחר קום המדינה הושפע בעיקר מן הסלנג הצבאי . בצבא קיימים תנאי דגירה אידיאליים לסלנג , דיבור במילות סלנג נפוץ בד"כ בגיל הצעיר ואצל הנוער באשר הצבא הוא מסגרת סגורה של אנשים צעירים החווים הווי אינטנסיבי ומאתגר , ומנהגי הלשון שלהם אינם עומדים לשיפוט ערכי מידי של מתקני לשון . חלק גדול מן המילים והביטויים שנוצרו במסגרת הסלנג הצבאי הפכו לנחלת הסלנג הישראלי בכלל , כמו "צ'ופר" שנולדה בהווי האפסנאים כשיבוש של "משופר" , " והשימוש במילה "שפשוף" במשמעות תרגול קשה . במחצית השנייה של המאה ה' 20 – בעיקר עקב הפרדה יחסית בין האוכלוסייה היהודית לערבית , נרשמה ירידה יחסית בהשפעת הערבית על הסלנג . החל משנות ה90 – ניכרת התאוששות בולטת של הסלנג הבא מערבית . קיימת נוכחות מרשימה של הערבית בקבוצת מילים ששרדו , בעיקר באוצר מילות הרגש , הברכות והקללות הישראלי . מילים כמו פאשלה , פדיחה וכסח זכו לפריחה בשנות ה' 70 – והן נהוגות בסלנג עד היום . "אחלה" היא בראשית המאה ה21 – מילת סלנג נפוצה ביותר . מילים כמו עלק , ג'נאנה ואחרות חדשות יחסית ונפוצות ביותר .

נסוף ונעיר , כי תחילת שימוש הסלנג ברומנים ובמחזות ובסיפורים עבריים הוא בשנות החמשים של המאה העשרים ואילך , ובימינו בולטת הנטייה לשילוב ביטויי סלנג בדיבוריהם של הגיבורים (עם ובלי מירכאות).

תקציר העלילה של הרומן " יונים בטרפלגר "

עלילת הרומן מגוללת סיפור טרגי מרתק , המתמקד בהתמודדותה של משפחה פלסטינית בורגנית ובראשה ניצבת דמות האם נבילה , שבעקבות הטראומה (הקרויה גם הנכבה) שנתקלו בה הפלסטינים ב 1948 , וגירושם מהעיר חיפה , בתוך בהלת הטראומה הזאת , נאלצת המשפחה לברוח מחיפה ולנטוש מאחוריה תינוק בערישתו (בדיר שמו) בן חמישה חודשים . ובתוך בהלת הבריחה איבדה נבילה את בנה התינוק . בתוך שנים ארוכות הניחה המשפחה כי התינוק נהרג במהלך האירועים הקשיים שלוו את התקופה ההיא , אך נבילה כדרכה של כל של כל אם לא איבדה את תקוותה מלפגוש את בנה מחדש , בינתיים , באותו זמן שבו הייתה נבילה האם הביולוגית של בדיר בוכה על תינוקה בעיר ראמאללה , הגיעה לחיפה משפחה יהודית ניצולה שואה מפולין : ריבה ובעלה אפרים אפשטיין , שבמסגרת תהליך היקלטות העולים חדשים קיבלו את ביתה של נבילה ואת התינוק הנטוש בעריסתו כמתנה וכך ריבה אימצה אותו וגידלה אותו כיהודי גמור , וקראה לו בשם זאב אפשטיין , ובכן , ריבה הפכה להיות בעיניו של זאב – בדיר האם האמיתי היחידה שהכיר אותה מילדותו ועד שהפך לבחור ישראלי מוכשר ועשיר , שצמח והתחנך במוסדות הלימוד היהודיים , וממנם ספג זאב בדיר את התרבות היהודית , הידועה בהתנגדותה , בשנאתה , ובייראתה כלפי הערבים והערביות , במהלך העלילה זאב – בדיר מתקשר בסיפור אהבה עזה עם בחורה יהודית (ענת שמה) המאופיינת כדמות גזענית כלפי הערבים . זאב לקח אותה לאישה ופה נישואיהם נולד להם בן (אדיב שמו).

היופי ברומן זה, שהצליח להדהים, היה הכישרון של סמי מיכאל להחליף את אוצר המילים בכל פעם שדמות אחרת דיברה. לעיתים היו קטעים, שבהם עלה המספר הכל יודע ולעיתים נכתבו קטעים, שבהם לא ניתן היה לזהות בוודאות את דובר הקטע, שכן הם התאימו לכמה דוברים בו זמנית. לעיתים נקטע הקטע במקום מותח מאוד ומיד אחר כך היה המשך בתיאור דובר אחר וזו אחת הסיבות שקשה להניח את הספר עד לסיומו.

לשון הסלנג ברומן (יונים בטרפלגר)

סמי מיכאל הוא אמן הנטורליזם בספרות הישראלית , והנטורליזם שלו מתגלה גם בסגנונו , אין לך מספר שהצליח יותר ממנו להחדיר את העגה אל לשון השיח , גיבוריו מדברים בשלון העברית ובלשון אמם (ערבית , יידיש) משמשות בה בערבוביה שמחה. השימוש במלים זרות היא בראש ובראשונה להעצים את משמעות המבע ולהסב תשומת הלב אל האדם , אין המספר נזקק ללשון באורח תפקידי אלא הוא מרבה בתחבולות כדי להעצים את המבע הן על ידי הרחבה ריגושת באמצעות הסלנג ושינוי סדר המשפט והן על ידי ניכור הלשון על ידי שימוש באוצר לשון מזור , האמצע הזה הוא אמצע סגנוני מובהק , שמשתמש בו סמי מיכאל , נביא כאן כמה דוגמאות :

ובעדיין¹⁷ – מילה ערבית במובן אחר כך , בזמן הבא,¹⁸

יש אולי להדגיש , כי סגנון זה אינו נאה או מכוער כשהוא לעצמו, ואין כוונתו להעריך תחבולה סגנונית מסוימת לחיוב או לשלילה , כח מה שאנו מבקשים הריזה לתאר את גוף התופעה ובעיקר את היחס שבינה לבין גורמי עיצוב אחרים (החומרים והנושאים) , כללו של דבר : יותר משיש כאן הערכה של צורה , יש כאן נסיון להעריך יחסי צורה ותוכן .

יצירתו הסיפורית של סמי מיכאל , אם שהיו מטפלת בתחומי העבר, ואם שהיא נעוצה במציאות הישראלית , תמיד היא דביקה באקטואליה , היצירה המיכאלית מוצאה תמיד מן ה"נגלה" היום היום , הוא פורק את מטענו . אולם בין ראשיתו של הרומן ובין פורקו הסופי נמתחת דרך ארוכה , והוא נוטה לכל מיני סטיות פסיכיות – דמיוניות , חיבוטים והרפתקאות , אלא שתמיד כאמור , עוגן הסיפור באקטואליה ריאליסטית , וסופו מתפרק כולו באותה אקטואליה.

"**תכניסי לך לראש** , קיים רק העולם הזה , נבילה " ¹⁹ - ביטוי בלשון חריפה במובן ציווי המביע הוראה, דרישה ולפעמים גם בקשה או הצעה, המכוונות באופן ישיר מן הדובר אל הנמען, במובן תשמע ותעשה , קבל את הדבר כתורת משה , כתורה מסיני , בלא ערעור.²⁰

הלוא את יודעת שהם מלאים זבל"²¹ – בטוי מגנה ומשפיל , במובן דיבר דברים ריקים , מליצות שדופות , להג וריק.²² סמי מיכאל משתמש בביטוי זה בדרך בה הוא מתייחס לסביבה אשר דוחה את נבילה, מגנה אותה, מכה אותה ומשפילה אותה. פתח את הדלת בבית שבו נולד וירק בפרצטף של אבא ואמא שלו²³ - ביטוי זה במובן השפילו אותו , ז"א ביזה אותו מאוד , וגם יבוא במובן , סירוב מוחלט , תגובה שלילית²⁴. סמי מיכאל מגדיר את הבעיה של הגיל הצעיר הישראלי והמאבק עם ההורים , שבו מראה המחבר את הניגודים בין האבות והבנים, את הרקבון בחיי הדור הישן ואת התסיסה בחיי הדור החדש.

על השפעת השפה הערבית אומר סמי מיכאל : "**יש בהחליט . לא קראתי הרבה ערבית קדומה , אבל ההשפיה של הערבית כשפה היא ודאי דומננטית . אוצר המלים הראשוני הוא בשפה הערבית. התחביר גם ערבי**"²⁵.

אבו עכבר²⁶ – כינוי גנאי מבוסס על אחד מסרטי הקרטון המפורסמים.

באלוהים , אציף אלף מלכודות ואמלוך לחרא הזה את הראש " ²⁷ - **באלוהים** – קריאת התפעלות. נראה לנו כי סמי מיכאל השביע בצורה ערבית , הוא התשמש באות (ב') לפני אלוהים , דרך זו נפוצה בשפה הערבית . **לחרא** – גרוע , אדם רע , צואה , ר' חרות , חראים, מקור השם בערבית ק'ר'ה – צואה , והיא נזכרה פעם אחת במקרא (חראיהם) " ישעיהו 36 : 12 " ²⁸.

توظيف اللهجة العامية في رواية
(حمام في ميدان الطرف الاغر) لسامي ميخائيل

עיש ושוף^{٢٩} – ערבית - חיה וראה ! שוף ! ביטוי שנועד להפנות תשומת לב ערבית : שוף (הסתכל!)^{٣٠}.

על כל העולם המחורבן שילך אלא אלף דאהיה^{٣١} - ערבית במובן אלף לעזאזיל – ז"א השמד, נמקה, הקחד. התסלק, שתוק,

מה יש לראות?^{٣٢} מה- תשובה השואלת לרצונו של הפונה, מה יש שאלה ריטורית הנאמרת במחאה בתביעה, במובן מה התוצאה מכך?^{٣٣}

מה זה חשוב עכשיו, מיין קינד^{٣٤} - מיין קינד (יידש) – בני, ילידי.

אבל אני והדגים לא מסתדרים^{٣٥} - אינו מתאים, אינו אוהב אותו. ביטוי זה נאמר על ריב ועל קטטה ולפעמים הבין משפחתית, סמי מיכאל נוצר את הביטוי הזה כדי למלא צורך בהגדרות של מצבים. יתר על כן ביטוי כזה יכול להיות מתוך הערצה לתרבויות אלה, מתוך הרגל בשל חשיפה לבני תרבויות אלה שאינם מדברים היטב את השפה המקומית או מתוך רצון לתת רושם אקזוטי, סמי מיכאל משתמש ב"ו" העימות המפורסם בערבית ולא משתמש במילת (עם) העברית דבר זה מאשר על השפעתו בלשון אמו, הערבית.

על הסלנג שמשמש בו מיכאל אומר: "הסלנג שאני משתמש בו בכתובה אינו סלנג אינטלקטואלי לעוסף אלא סלנג שצומח מהחיים. סלנג שרכשתי תוך מגע עם שכבות עממיות ששם צומח הסלנג האותנטי"^{٣٦}. ובכן הוא מוודה כי הסלנג שלו שונה מהסלנג שסופרים אחרים משתמשים בו, שעל פי רוב הם רחוקים מהסלנג האותנטי, לכן הסלנג הכתוב על ידי הסופרים הוא בוודאי, אינו קיים במציאות.

נשאר תקוע מעבר לגשר^{٣٧} - ז"א רחוק מדי, אם היה בדמיון או במציאות, וגם נכשל במשימה.

אשתה את הקונאיק עם זה^{٣٨} - הקונאיק- מילה צרפתית- הוא משקה חריף מסוג ברנדי, המיוצר באזור הקומונה קוניאק, במחוז שראנט, בחבל פואטו-שראנט בצרפת^{٣٩}. כמו אנו יודעים כי יש תפקיד חשוב אחר של הסלנג הוא השלמת מילים חסרות בשפה. תפקיד זה של הסלנג הוא בעל חשיבות מיוחדת בעברית, שבה ישנם תחומים רבים בהם אוצר המילים דל יחסית, והמילה קוניאק אחד מהם שלא נמצא בעברית מילה אחרת באותו מובן.

אני צריכה פיפי^{٤٠} - להטיל את המים. השתנה, רוסית, צרפתית pipi (שתן)^{٤١}. יש סלנג הנוצר כדי להבחין בין קבוצה אחת לאחרת, באמצעות יצירת אוצר מילים ייחודי לקבוצה שבה הומצא הסלנג. פעמים רבות, סמי מיכאל רוצה להציג את תרבותה של ענת בתם של הישראלים שלמדה שפות ורכשה תרבות אירופית.

מקובל במקרים רבים להקיף מלת סלנג המועלית על הכתב במרכאות או להדפיסה באותיות דיפוס מיוחדת כדי לרמוז, שמלים אלו נועדו לשימוש בלשון המדוברת בלבד, לכן סמי מיכאל מודע למעמדן המיוחד. ואנו כקוראים, הנתקלים במלה כזו, מגיבים בדרך כלל בהפתעה או בצחוק: משום שאיננו מצפים למצוא ביטוי סלנג שנועד לשמש בדיבור, בכך מצליח סמי מיכאל למשוך את תשומת לבו של הקורא. כמו בביטוי הבא:

חרא לי בנשמה^{٤٢} - ביטוי זה הוא ביטוי שלילי במובן לא טוב לו, הוא אינו חש בטוב, הוא אינו מאושר אומלל.^{٤٣}

להושיב אותי על שרפרף הפלסטיק ולהחזיק את הדוש ביד^{٤٤} - שרפרף הוא כיסא ללא משענת, בדרך כלל משמש כמושב לאדם אחד. על פי רוב לבעלי המום או לזקנים במיוחד במקלחת. דוש – רוסית צרפתית, מקלחת^{٤٥}.

نو באמת ، ענת ، הרי אף אחד לא יכריח אותך להיות מה שלא תרצי להיות.^{٤٦} - רוסית במובן (הבה) ובאה על פי רוב להסכים על דבר מסוים ، או על הזירוז.

קובה וממלואים ، בראוו , סבתא! ^{٤٧} - גלילי בורגול ממולאים בשר ומטוגנים בשמן עמוק , קובה) ערבית: كَبَّة, מאכל נפוץ בעיראק , במזרח התיכון ובחלקים מהקווקז. קובה מטוגנת נחשבת למאכל הלאומי בעיראק ובעיקר במסול.^{٤٨}

בראו - הידד , מקור המילה איטלקי bravo.^{٤٩}

על הדימות בין שתי השפות השמיות (הערבית והעברית) , אומר סמי מיכאל : " כי השפה העברית דומה לערבית , לי טוב דווקא במישור הזה , ודאי אני מושפע הרבה מאוד מהעברית המדוברת החיה , כי בעיני החייאת השפה העברית כשפה מדוברת היא בבחינת נס , יותר מאשר העברית המודרנית הכתובה ".^{٥٠}

לפעמים , סמי מיכאל משפץ משפטים ערביים שלמים בפי גיבוריו , הוא לא מסתפק בהענקת מקום מרכזי ברומן לדמות הערבית , הוא מעצב את גיבוריו על פי דגמים סגנוניים ואידיאלוגיים האופניים לתרבות הערבית , וגם הוא משתמש כמו שזכרנו בדקדוק הערבית המלא סממנים של דיבור ערבי המבטו הוויה ערבית שלימה ובכל הוא מעניק הגיבור הערבי קיום עצמאי משלו רחוק מן הקיום היהודי.

ג'יש, איפתחו! תפתיש^{٥١}

נרוח נקסר אלבאב אידא מא תפתח^{٥٢}

תפסיק לבלבל לי את המוח עם השטויות שלך^{٥٣} - בלבל את המוח דבר שטויות, קשקש, פֶרְפֶר.^{٥٤}

הכול עבר בשלום יא יומה - ^{٥٥} - יא - פנייה לאדם , שלאחריה יבואו שמו או הגדרתו ; וגם יבוא על הדגשה על כינוי גנאי . ערבית - יא - מילת קריאה במובן הוי.^{٥٦} אם יש אלוהים , שישרף אותכם יא יהוד , אללה יחרוב ביתכום^{٥٧} . (ערבית) קריאת התפעלות , תגובת כעס או פליאה.^{٥٨}

מניין לך ?^{٥٩} - ערבית - במובן מאיפה לך הדבר הזה ? , איך אתה יודע? .

פלייבוי ^{٦٠} - פלייבוי מאנגלית Playboy - הוא ירחון פורנוגרפי שהתפרסם ברחבי העולם בזכות צילומיו המציגים עירום נשי^{٦١} . בסלנג , נער שעשועים , אדם המצליח בחזקויו אחר נשים , המופיע בכל המסיבות והנשפים , נמנה על קבוצת האנשים הנזכרים בשם בטורי רכילות.^{٦٢}

אוי ויי ^{٦٣} - קריאה התלהבות והפתעה.

יעטיכ אל עאפיה - ביי ביי , בני^{٦٤} - יעטיכ אל עאפיה - (ערבית) אלוהים נותן לך הבריאות , אלוהים ישמור אותך ^{٦٥} . ביי ביי - (אנגלית) פנייה ידידותית לאהוב במובן ילידי (BABY).^{٦٦}

אל תחשוב ולו לרגע שאני אוהבת אותך פחות.^{٦٧} ולו (ערבית) במובן אפילו. משפטה זה נכתב באופן הדקדוק הערבי בצורה ברורה . ואולי אזלזל אותך , קטנקטונת ? וואו^{٦٨} - קריאת התפעלות , וגם קריאה בעקבות סכנה מתקרבת.^{٦٩}

היא מחרומה^{٧٠} - מסכנה .

זאב שו ?^{٧١} - 120 - שו - ערבית , מילת השאלה , במובן , מה ? , איזה ? , מה איזה ?^{٧٢}

توظيف اللهجة العامية في رواية
(حمام في ميدان الطرف الاغر) لسامي ميخائيل

לא סבר כרים שאללה בלבד מקנה למישהו את הזכות לפלוש כך לביתו באישון לילה^{٧٣} – אללה – ערבית במובן אילוהים .
מטלוב^{٧٤} – מילה ערבית במובן מבוקש.
האם הנשים שבמחנה הפליטים , ביהן ח'יר^{٧٥} . – ביטוי נפוץ בשפת העראקים המדוברית במובן טובות או מאושרות .
הן מוכנות לשכב תמורת פילס פילסיין ?^{٧٦} – ביטוי זה נאמר על הנשים הזולות , פילס פלסין – במובן שווה פרוטה.
רציתי לזיין את אמא שלך או אחותך ? רמאד עליק^{٧٧} – להקמת יחסי מין , רמאד עליך – עפר עליך.^{٧٨}
ולא אחדל לעזור לכם עד אשמע את הצריחות הראשונות של הבכור , אינשאאללה^{٧٩} – ביטוי של שמחה ותקווה , (ערבית) אין שא אללה – אם ירצה אלוהים.^{٨٠}
אללה אכבר שאמורה לשחרר אותם מהכריעה המייגעת^{٨١} – אללה אכבר – (ערבית) קריאת השתוממות , קראית התפעלות. במובן אלוהים גדול.^{٨٢}
לפעמים , סמי מיכאל משתמש בסלנג כדי להסביר משהו מסויים או כדי להעשיר או למשוך את תשומת ליבם של הקוראים . כמו ב :
בחייאת אללה אתם דומים^{٨٣} – בחייאת – מילת בקשה , בחייאת אללה (ערבית) קריאת השתוממות , קראית התפעלות.^{٨٤}
השימוש בלשון הסלנג בא להדגיש את הקשר ההדוק שבין הספרות למציאות ואת העובדה שהספרות משקפת את המציאות היום – יומית.
רק אני קללתי לך^{٨٥} – דבר בגידוף , ניבול פה.^{٨٦}
כדור הארץ יהיה מזבלה מסריחה שישגשגו בה תולעים , ג'וקים והנפל שח בני אדם^{٨٧} – ג'וק – תיקן , מקק.^{٨٨}
אוו איז מאמע , מאמע^{٨٩} – (יידש) – בני ילידי
חיה פישרמן אומרת בספרה " השפעת הלעז על העברית בת זמננו " : כי שאילת מילים משפות זרות נחשבה בכל הזמנים להליך טבעי וקיבלה משנה תוקף בעידן הגלובליזציה. ההווה הישראלית , שהתבססה על קליטת עולים אינטנסיביות מארצות שונות תוך פרק זמן קצר , הביאה לכניסת מילים רבות לעברית שבמרוצת הזמן הפכו להיות חלק בלתי נפרד מאוצרה של שפה זו . המילים שחדרו לעברית מכונות במונחים שונים , כגון 'מילה זרה' , 'מילה שאולה' , 'וכן' מילים לוועזיות' , 'מילים בינלאומיות' .^{٩٠} , לכן אין פלא אם סמי מיכאל שואל מלים וביטויים מהערבית או משפה אחרת , ובלי איזו שינוי אם על המשמעות של המילה או המבנה שלה. כמו ב :
יא רב^{٩١} – (ערבית) קריאת התפעלות.^{٩٢}
חביבתי , חביבתי יא אעז מן בנתי^{٩٣} – (ערבית) יקרה מבתי.
נטלאע ברא^{٩٤} – נצא החוצה.
שוף שוף מא אחלא אלטויור^{٩٥} – (ערבית) ראה ראה מה יפות הציפורים . אחלא – יופי , טוב מאוד , מצוין , מעולה , בא לפני השם.^{٩٦}
פארק^{٩٧} – ככר
אחד ממאפייני הסלנג בככל , והסלנג העברי הוא השימוש בסופיות הנצמדות למלות או השמות , ז"א כי המוספיות משמשות כלי חשוב ביצירת מילים חדשות הן בשפה עצמה והן במילים השאלות משפות אחרות , כמו הסופית הסלווית \ הרוסית (ניק – יק) , שנזכרה ברומן פעם אחת , לציון האהבה של ריבה לבנה זאב :

أني أوهبت את הילדה ، אבל אתה הנשמה שלי ، **זאבקי**.^{٩٨}
 לסבר פנים של ילד תמים ואף **אהבל**^{٩٩} - אהבל - (ערבית) מטובש.^{١٠٠}
יא זלמה^{١٠١} - (ערבית) פנייה ידידודית לאדם במובן הוי גבר.^{١٠٢}
 הנבלות האלה ، חיסלו את החייל שנכנס בטעות למחנה הפליטים אל בורייג' בעזה . זה
 נקרא לעשות **לינק'** לאור היום^{١٠٣} - הוא פעולה אלימה של **המון המוציא להורג** אדם בלי
 הליך **משפטי** , בטענה כי אותו אדם ביצע **פשע**^{١٠٤} .
ואוילק יא נבילה^{١٠٥} - קריאת צער והתפעלות נאמרה על פי רוב על אסון גדול ומרגיש .
 (ערבית) אוי ואובוי לך .

המסקנות

❖ אין לשון ללא סלנג , לשון הסלנג הוא לשון חופשית ופשוטה יבוא בכלל לחסוך במאמץ הדיבור ולהיות קצר וקולע , בגלל מעמד השפה העברית בהיותה שפה מתפתחת , היה תפקיד הסלנג לשפה זו הוא להעשיר אותה ולהשלים את החסרים במאגר הלשוני שלה.

❖ הסלנג נוצר לרוב בהשפעה המסגרת בהם נמצאים האנשים הממציאים אותו . חיילים יצרו וידברו סלנג שקשור לצבא ולתנאים שם , סטודנטים ותלמידי תיכון ישתמשו בסלנג שמתקשר למבחנים ולימודים , אנשי מקצוע ידברו ביניהם בסלנג שקשור לעבודה . ז"א שהוא נוצר מהלחם של מילים - חיבור של מילים והברות , סמנטיקה , עיוות של מילים או חלקי מילים , ייבוא מאנגלית או שפות אחרות ובעוד דרכים רבות .

❖ יש סופרים נוטים לשלב שימושי סלנג בלשון הסיפור , ומהם סמי מיכאל שמתמש במלים ובצירופים מלשון הדיבור ומהסלנג . כי שימוש כזה עשוי לשרת עיצוב סיטואציה או דמויות בטקסט . דבר זה מקובל בספרות הישראלית בהשתמש באלמנטים לקסיקאליים וגם דקדוקיים תת תקנים בדיאלוג הספרותי .

❖ שילוב ביטויי הסלנג בספרות העברית שנכתבה משנות החמשים ואילך . נובע בוודאי , מהרצון לתאר דמויות ומאורעות בצורה אותנטית , ריאליסטית ואמיתית . משקפת למעשה את המציאות . ובכן יכולים אנו לומר כי המילים הסלנגיות משתלבות היטב בשפה הדבורה , ולעתים גם בשפה הכתובה , והפכו עם הזמן להיות נחלת הכלל .

❖ לשון הרומן היא מרכיב חשוב באפיון הישראליות ברומנו של סמי מיכאל , שהביא לבימת הספרות הישראלית את השפה הדבורה ואת ביטויי הסלנג של זמנו והוסיף ביטויי סלנג משלו . הרומן נבדק גם מצד התשתית התרבותית , המובאות והרמיזות שהוא מהדהד , והואר תופעות לשוניות מיוחדות להמחבר , המוודה על השפעתה של השפה הערבית בכתיבתו .

توظيف اللهجة العامية في رواية
(حمام في ميدان الطرف الاغر) لسامي ميخائيل

❖ הסלנג של סמי מיכאל ברומן זה הוא נוטה להיות סלנג ערבי טהור , אולי בגלל תשוקתו לחייו והאופי הערבי שבו חי לפני זמן , ואל התרבות הערבית שבה הוא חולם.

תקציר

לשון הסלנג מהווה חלק חשוב בשפה העברית בת הזמן, והיא רווחת בשיח היומיומי, בתקשורת, בעיתונות וביצירות הספרותיות. ריבוי הדרכים של יצירת הסלנג הישראלי עומד במרכז מחקר זה. העברית מאזרחת את המילים השאלות משפות אחרות בדרכים שונות, באמצעות שאילת צורה ומשמעות; חידושי צורה, ויצירת צירופי לשון; חידושים על-ידי ריבוי שם העצם; גזירת פעלים; הוספות סופיות שאלות מהעברית ומשפות לוועזיות ועוד. בחרנו במחקר זה את הסופר סמי מיכאל ממוצא עיראקי , וגם רומנו המפורסם " יונים בטרפלגר " שנחשב הפסגה שלו , רומן זה שופך את האור על אופי חייהם של היהודים והערבים כאחד. כל הדרכים האלה תרמו להרחבת הסלנג העברי שממשיך להתפתח.

מילות מפתח : הסלנג , סמי מיכאל , יונים בטרפלגר

סוליים

תומאס הנרי האקסלי (1895 - 1825) [ביולוג אנגלי](#) שנודע בכינויו "הבולדוג של [דרוון](#)", "על שום הגנתו העיקשת על [תאוריית האבולוציה](#). ראה :

Chesney, Kellow. *The Victorian underworld*. Temple Smith, London; Pelican 1972, pp. 105, 421

- D. Ben-Habib, "*Margalit, Moladeti: Migdar ve-Edah be-Sifrei ha-Ma'abarah shel S. Michael*," in: *Teoriyah u-Bikkoret*, 20 (2002), p.22.

-² H. Hever, "*Lo Banu min ha-Yam: Kavim le-Geografiyah Sifrutit Mizrahit*," in: *Teoriyah u-Bikkoret*, 16 (2000), 181–195;

³ - N.E. Berg, *More and More Equal: The Literary Works of Sami Michael* (2004)p. 16.

⁴ - ניצה בן דב. יונים בטרפלגר לסמי מיכאל והשיבה לחיפה לע'סאן כנפני. בתוך *אנטרסקסטואלית בספרות ובתרבות. הוצאת הקבוץ המאוחד , תל אביב , 2012 , עמ' 215 – 216 .*

⁵ - מירון , דן . נציני ההשפעה הרומנטית בספרות ובמחקר. מתוך *זמן יהודי חדש*. כרך 2 . הוצאת עמותה לתרבות יהודית מודרנית . תל אביב. 2008 , עמ' 341.

⁶ - סמי מיכאל. *גבולות הרוח: רוביק רוזנטל משוחח עם סמי מיכאל*, הוצאת הקיבוץ המאוחד, קו אדום, תל אביב, 2000. עמ' 23 .

⁷ - רפאל ניר . מבוא לבלשנות . יחידות 1 – 2 – 3 . הוצאת האוניברסיטה הפתוחה , ירושלים , 1991 , עמ' 150 .

توظيف اللهجة العامية في رواية حمام في ميدان الطرف الاغر (لسامي ميخائيل)

^٩ - Partridge, Eric. *A dictionary of slang and unconventional English (Slang itself being slang for Short Language) : colloquialisms and catch phrases, fossilized jokes and puns, general nicknames, vulgarisms and such Americanisms as have been* , (2002) , P. 11- 12. *naturalized* (8th ed.). London: Routledge

٩ - רפאל ניר. שם. עמ' 150 .

^{١٠} - מאיה פרוכטמן. העברית שלנו - העברית המדוברת (היבטים ומגמות) , הוצאת האוניברסיטה הפתוחה , ירושלים , 2005 , עמ' 7 .

^{١٢} - עליזה לריסמן. להבין עניין הבנה והבעה לחטה"ב: ספר לימוד ותרגול. המרכז לטכנולוגיה חינוכית , ירושלים , 2004 , עמ' 16 .

^{١٣} - רוביק רוזנטל (ואחרים). זמן יהודי חדש : תרבות יהודית בעידן חילוני - מבט אנציקלופדי - כרך שני : תנועות לאומיות וחברתיות; החברה הדתית מול החילון והמודרנה; העברית ולשונות היהודים. ירושלים , כתר הוצאה לאור למדא - עמותה לתרבות יהודית מודרנית ע"ר , 2007 , עמ' 262 .

^{١٤} - רפי ניר, "השירה של האדם הפשוט", בתוך: רוביק רוזנטל, מילון הסלנג המקיף, הוצאת כתר, תשס"ה - 2005, עמ' ז.

^{١٥} - רוביק רוזנטל (ואחרים). שם , עמ' 263 .

^{١٦} - עבד אלרחמן מרעי. לדרכי שילוב הערבית בסלנג הישראלי. הד האולפן החדש, גיליון 100 , חורף 2013 , עמ' 136 .

^{١٧} - סמי מיכאל. יונים בטרפלגר. הוצאת עם עובד , ירושלים , 2005 , עמ' 51 .

^{١٨} - רוביק רוזנטל. מלון הסלנג המקיף. הוצאת כתר, ירושלים , 2005. עמ' 53 .

^{١٩} - סמי מיכאל , יונים שם , עמ' 53 .

^{٢٠} - דן בן אמוץ; נתחבה בן יהודה. שפתנו - מלון אחולמניוקי לעברית מדוברת. כרך ב' , זמורה , ביתן - מוצאים לאור , תל אביב , 1982 , עמ' 414 .

^{٢١} - סמי מיכאל , יונים שם , עמ' 53 .

^{٢٢} - דן בן אמוץ; נתחבה בן יהודה. שם , עמ' 121 .

^{٢٣} - סמי מיכאל , יונים שם , עמ' 54 .

^{٢٤} - דן בן אמוץ; נתחבה בן יהודה. שם , עמ' 169 .

^{٢٥} - סמי מיכאל . גבולות הרוח , שם , עמ' 205 .

^{٢٦} - סמי מיכאל , יונים שם , עמ' 55 .

^{٢٧} - שם , עמ' 55 .

^{٢٨} - רוביק רוזנטל. מלון ... שם , עמ' 143 .

^{٢٩} - סמי מיכאל , יונים שם , עמ' 56 .

^{٣٠} - רוביק רוזנטל. מלון ... שם , עמ' 363 .

^{٣١} - סמי מיכאל , יונים שם , עמ' 57 .

^{٣٢} - שם , עמ' 59 .

^{٣٣} - דן בן אמוץ; נתחבה בן יהודה. שם , עמ' 204 .

^{٣٤} - סמי מיכאל , יונים שם , עמ' 60 .

^{٣٥} - שם , עמ' 64 .

^{٣٦} - סמי מיכאל, גבולות הרוח , שם, עמ' 204 .

^{٣٧} - סמי מיכאל , יונים שם , עמ' 65 .

^{٣٨} - שם , עמ' 65 .

^{٣٩} - Hacker, Richard Carleton , *"Elegance in a glass"*. San Francisco Chronicle. Retrieved 1 December 2010.p.266.

^{٤٠} - סמי מיכאל , יונים שם , עמ' 69 .

- ٤١ - روبيك روزنتل. ملون ... شمس ، عم' 303 .
- ٤٢ - شمس ، عم' 70 .
- ٤٣ - دن بن اموغ؛ نتحבה بن יהודה. شمس ، عم' 143 .
- ٤٤ - سمي ميכאל ، يونيم شمس ، عم' 77 .
- ٤٥ - روبيك روزنتل. ملون ... شمس ، عم' 77 .
- ٤٦ - سمي ميכאל ، يونيم شمس ، عم' 80 .
- ٤٧ - شمس ، عم' 88 .
- ٤٨ - دن بن اموغ؛ نتحבה بن יהודה. شمس ، عم' 364 .
- ٤٩ - روبيك روزنتل. ملون ... شمس ، عم' 55 – 56 .
- ٥٠ - سمي ميכאל. גבולות הרוח ، شمس ، عم' 204 .
- ٥١ - سمي ميכאל ، يونيم شمس ، عم' 89 .
- ٥٢ - سمي ميכאל ، يونيم شمس ، عم' 90 .
- ٥٣ - شمس ، عم' 90 .
- ٥٤ - روبيك روزنتل. ملون ... شمس ، عم' 429 .
- ٥٥ - سمي ميכאל ، يونيم شمس ، عم' 93 .
- ٥٦ - روبيك روزنتل. ملون ... شمس ، عم' 158 .
- ٥٧ - سمي ميכאל ، يونيم شمس ، عم' 93 .
- ٥٨ - روبيك روزنتل. ملون ... شمس ، عم' 20 – 21 .
- ٥٩ - سمي ميכאל ، يونيم شمس ، عم' 97 .
- ٦٠ - شمس ، عم' 99 .
- ٦١ - [Heller, Steven and Vienne, Véronique, "The Education of an Art Director" Allworth Communications, Inc., \(2005\), pp. 174–180](#)
- ٦٢ - دن بن اموغ؛ نتحבה بن יהודה. شمس ، عم' 314 .
- ٦٣ - سمي ميכאל ، يونيم شمس ، عم' 101 .
- ٦٤ - شمس ، عم' 102 .
- ٦٥ - روبيك روزنتل. ملون ... شمس ، عم' 166 .
- ٦٦ - شمس ، عم' 45 .
- ٦٧ - سمي ميכאל ، يونيم شمس ، عم' 105 .
- ٦٨ - شمس ، عم' 112 .
- ٦٩ - روبيك روزنتل. ملون ... شمس ، عم' 116 .
- ٧٠ - سمي ميכאל ، يونيم شمس ، عم' 114 .
- ٧١ - شمس ، عم' 120 .
- ٧٢ - دن بن اموغ؛ نتحבה بن יהודה. شمس ، عم' 382 .
- ٧٣ - سمي ميכאל ، يونيم شمس ، عم' 124 .
- ٧٤ - شمس ، عم' 124 .
- ٧٥ - شمس ، عم' 125 .
- ٧٦ - شمس ، عم' 125 .
- ٧٧ - شمس ، عم' 125 .
- ٧٨ - روبيك روزنتل. ملون ... شمس ، عم' 124 .
- ٧٩ - سمي ميכאל ، يونيم شمس ، عم' 132 .
- ٨٠ - روبيك روزنتل. ملون ... شمس ، عم' 17 .
- ٨١ - سمي ميכאל ، يونيم شمس ، عم' 143 .
- ٨٢ - دن بن اموغ؛ نتحבה بن יהודה. شمس ، عم' 19 .
- ٨٣ - سمي ميכאל ، يونيم شمس ، عم' 146 .
- ٨٤ - روبيك روزنتل. ملون ... شمس ، عم' 40 .
- ٨٥ - سمي ميכאל ، يونيم شمس ، عم' 146 .
- ٨٦ - دن بن اموغ؛ نتحבה بن יהודה. شمس ، عم' 355 .

توظيف اللهجة العامية في رواية حمام في ميدان الطرف الاغر (لسامي ميخائيل)

- ٨٧ - سمي ميخאל ، يونيم شم ، عم' 163 .
٨٨ - روبيك روزنسل . ملون ... شم ، عم' 65 .
٨٩ - سمي ميخאל ، يونيم شم ، عم' 165 .
٩٠ - حيه فيشرمن' ، كيونيم شينوييم بشيموش بميليم زרות בעברית בת ימינו ، 'בתוך מלכה מוצ'ניק (עורכת) ،
השפעות הלעז על העברית בת־זמננו . תל אביב ، הוצאת האוניברסיטה הפתוחה ، 1994 . عم' 57 .
٩١ - شم ، عم' 193 .
٩٢ - דן בן אמוץ؛ נתחבה בן יהודה.شم ، عم' 161 .
٩٣ - سمي ميخאל ، يونيم شم ، عم' 200 .
٩٤ - شم ، عم' 201 .
٩٥ - شم ، عم' 209 .
٩٦ - دן بן أموץ؛ נתחבה بן יהודה.شم ، عم' 16 .
٩٧ - سمي ميخאל ، يونيم شم ، عم' 209 .
٩٨ - شم ، عم' 78 .
٩٩ - شم ، 216 .
١٠٠ - روبيك روزنسل . ملون ... شم ، عم' 4 .
١٠١ - سمي ميخאל ، يونيم شم ، عم' 219 .
١٠٢ - روبيك روزنسل . ملون ... شم ، عم' 125 .
١٠٣ - سمي ميخאל ، يونيم شم ، عم' 239 .
١٠٤ - دן بן أموץ؛ נתחבה بן יהודה.شم ، عم' 194 .
١٠٥ - سمي ميخאל ، يونيم شم ، عم' 252 .

Bibliography

- Abd al – rhman mare. Ways of integrating the arabik language in israeli slang.had haolphan hehdash , issu 100 , winter 2013 .
- Chesney, Kellow. *The Victorian underworld*. Temple Smith, London; Pelican 1972.
- Aliza Lazarson , Understand interest in understanding and expression , vol 2 , Textbook and practice , The Center for Educational Technology , tel aviv ,2004.
- Chaya Fisherman , Directions Changes in the use of foreign words in spoken Hebrew , in (malka mushenq) " author " (The influence of modern Hebrew) , tel aviv , Open University of Israel , 1994 .
- D. Ben-Habib , "*Margalit, Moladeti: Migdar ve-Edah be-Sifrei ha-Ma'abarah shel S. Michael*," in: *Teoriyah u-Bikkoret*, 20 (2002).
- Dahn Ben-Amotz , Netiva Ben Yehuda . Our language - World Dictionary of Spoken Hebrew , Volume II , zamura – betan , tel aviv , 1982 .`
- Dan Miron , The seeds of romantic influence in literature and research , in (A new Jewish time) , Volume II ,amoota Of modern Jewish culture , tel aviv , 2008 .
- H. Hever , "*Lo Banu min ha-Yam: Kavim le-Geografiyah Sifrutit Mizrahit*," in: *Teoriyah u-Bikkoret*, 16 (2000).
- Hacker, Richard Carleton , "*Elegance in a glass*". San Francisco Chronicle. Retrieved 1 December 2010.

توظيف اللهجة العامية في رواية
(حمام في ميدان الطرف الاغر) لسامي ميخائيل

- [Heller, Steven and Vienne, Véronique, "The Education of an Art Director" Allworth Communications, Inc., \(2005\).](#)
- Maya pruketman , Our Hebrew - Spoken Hebrew (Aspects and trends) , Open University of Israel , Jerusalem,2005.
- Nitza Ben-Dov , *Yonim be-Trafalgar of sami Michael and Return to Haifa* OF Ghassan Kanafani . in book (Intertextuality in modern literature and culture , **Hakibbutz Hameuchad**, tel aviv , 2012.
- N.E. Berg, More and More Equal: The Literary Works of Sami Michael (2004).
- Raphael Nir . Introduction to Linguistics . vol 1 – 2 – 3 , Open University of Israel , Jerusalem , 1991.
- Raphe nir, the poetry of simple human , keter books , 2005.
- Ropheq rozentel . The comprehensive slang dictionary .keter books , Jerusalem , 2005.
- Sami Michael . *Yonim be-Trafalgar . am ovid* , Jerusalem, 2005.
- Sami Michael . [Unbounded Ideas](#) (in Hebrew: *Gvulot ha-Ruah*), **Hakibbutz Hameuchad**, tel aviv , 2000.
- Partridge, Eric. A dictionary of slang and unconventional English (Slang itself being slang for Short Language) : colloquialisms and catch phrases, fossilized jokes and puns, general nicknames, vulgarisms and such Americanisms as have been naturalized (8th ed.). London: Routledge , (2002) ,

